

Pasecké hudební slavnosti 2013

Léto v Pasekách si nedovedeme představit bez festivalu Pasecké hudební slavnosti. 23. ročník PHS se uskuteční v tradičním termínu - první víkend v srpnu (2. - 4. srpna). Páteční program bude patřit Akademii sv. Václava a jejím hostům. Na tomto večeru vedle skladeb J. S. Bacha a G. F. Händla zazní také dílo letošního jubilanta Benjamin Brittena. Na sobotní matiné naláká posluchače jistě jméno jilemnického rodáka Stanislava Zindulky. Jeho mluvené slovo společně s hudbou interpretovanou hudebníky Akademie sv. Václava bude jistě zážitkem. V neděli uvede Svatováclavský sbor, sólisté a orchestr za řízení Josefa Waldmanna při mši sv. dílo Franze Schuberta.

Všechny příznivce krásné hudby zveme na Pasecké hudební slavnosti a těšíme se na setkání.

Svatováclavský sbor v Pasekách nad Jizerou

Pasecké čtení

2/2013

PASECKÉ HUDEBNÍ SLAVNOSTI 2013

pátek 2. srpna v 19.30 hod.
AKADEMIE SV. VÁCLAVA
uměl. ved. Tomáš Vinklát

sobota 3. srpna v 10 hod.
MATINÉ
Pasecké setkávání
S. Zindulka, L. Pešek, P. Ryjáček

neděle v 4. srpna 15 hod.
SLAVNOSTNÍ MŠE SV.
Svatováclavský sbor, sólisté a orchestr
dir. Josef Waldmann

Pasecké reminiscence IV.

Vyprávění je doprovázeno obrázkem Věnceslava Metelky, který jde hrát do Navarova na basu, jak tento výjev ztvárnil Jaroslav Skrbek.

Nedávno mi poskytl pan Bc. Michal L. Jakl z Muzea ve Vysokém nad Jizerou kopii pozoruhodného dokumentu, který má vztah k Pasekám a který je uložen v muzejním archivu. Je sice poněkud poškozen, ale přece v zásadě čitelný. Zní asi následovně (ponecháno v původním jazykovém znění – střed listu není dobře čitelný) :

My níže podepsaný práva, y rychtářské, tak také konšelské, z obce Pasecké na panství Pána Hraběte Milezyna (Millesima) pod horau Krkonošem tímto listem vůbec známo činíme, wzlášť kde toho potřeba ukazovat bude, a všem pánům nechť oni jakého koliw stawu, neb powolání sau, tuto nejponiženější správu dáváme, že Jozef Šimůnek w naší obci z křestianských katolických ctných rodičů zrodilý, poctiwě vychowalý [domyšlené slovo] w křestianském katolickém náboženství [...]od swékosti [malíčkosti ?] w příkladném, ctném křest'anském[?] životě /ny[...]dle knížetcích [?] na[...] pražské hlavy [...] [?] malej škole liternij[...]iní, též w umění muzikalním wycwien jest /, tak že jeho od malíčkosti mravní, ctné, a poctiwě tiché chowání, jak najednoho mládence připatří nám dobře powědomo jest, které my nemohauce jináč, než za chvály hodné uznati, ale také wšude schwáliti musíme načez, že tomu tak, a nejinače jest, našima ruky podpisem, y též naši obecní pečeti stwrzujeme.

Dáno w obci Pasecké dne 16. září léta páně 1792.

Již samotný úvod je zajímavý, neboť obec Paseckou dokument lokalizuje „pod horou Krkonošem“ – jak snad někdy byl nazýván také Kotel (Kokrháč); patrně analogie k označení, které psávali rychtář a konšelé „Vysokého pod Krkonoši“ – „Vysoké nad Jizerou a pod černými lesy Krkonošskými“. Panství Semily, ke kterému Paseky přináležely, patřilo v letech 1748 – 1810 hraběcímu rodu Caretti z Millesima. V levém horním rohu je listina označena patnáctikrejcarovým kolkem.

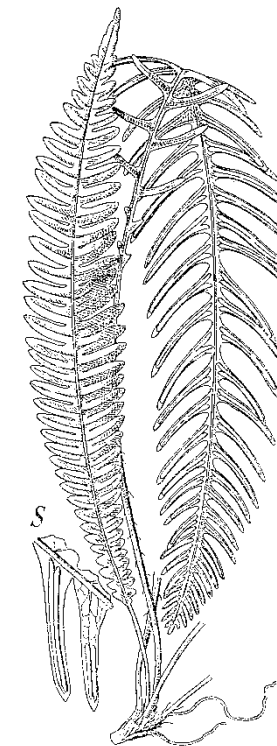
Dle obsahu písemnosti jde o jakési dobrozdání („kádrový posudek“) Josefa Šimůnka (seniora) z doby, kdy se zřejmě ucházel o místo učitele v Pasekách. Roku 1791 přišlo totiž od krajského úřadu v Mladé Boleslavi nařízení, aby se obec Pasecká postarala o přiměřenou místnost k vyučování a dříví k jejímu vytápění. Dle ústního podání nabídl tehdejší majitel usedlosti č. 90 Václav Hajna (Václav dle pasecké školní kroniky) k pronájmu světnici tohoto domu jako třídu s podmínkou, že se stane jeho synovec, jmenovaný Josef Šimůnek ze Tříče, toho času školní pomocník v Poniklé, paseckým učitelem. Dr. Jech uvádí jméno Adam

rovnáme dobu vzniku kapradin a dinosaurů, kteří se objevili až ve druhohorách, kapradiny mají nad dinosaurů pořádný náskok, asi o 176 milionů let.

Na rozdíl od květin a stromů kapradiny nevytváří květy ani semena. Rozmnožují se pomocí tzv. výtrusů. Tělo kapradiny tedy tvoří jen kořen, nečlánkovaný stonek, který je navíc častokrát zakrnělý, a velké složené listy. Listy pak plní dvojí funkci: asimilační a výtrusnou. Asimilační funkce neznamená nic jiného, než že listy pomocí fotosyntézy zajišťují kapradině energii pro život, což je obvyklá funkce listu u všech rostlin. Výtrusná funkce znamená, že listy na sobě vytváří kupky výtrusnic, ve kterých se vytváří a z nichž se později do okolí uvolňují výtrusy.

Kapradina žebrovice různolistá (*Blechnum spicant*), kterou můžeme potkat hojně v paseckých lesích, je výjimečná právě tím, že má vzhledově rozlišené plodné a neplodné listy, zatímco u většiny kapradin vypadají všechny listy stejně. V případě žebrovice jsou tedy plodné listy, tzn. nesoucí výtrusy, vzpřímené a nachází se uprostřed růžice neplodných poléhavých listů, které mají pouze funkci asimilační. Plodné listy (na obrázku vpravo) mají také oproti neplodným (na obrázku vlevo) řidší rozprostření úkrojků. Listy dorůstají až 0,5 m a častokrát vytrvávají i přes zimu, přičemž si zachovávají svou sytě zelenou barvu.

Žebrovice různolistá, nazývaná též různolístek, je rozšířena po celé Evropě, dále se vyskytuje na severu Afriky, na Kanárských a Azorských ostrovech, v Japonsku, střední Číně a na západě Severní Ameriky. V našich podmínkách roste ve stinných, vlhčích jehličnatých a listnatých lesích, nalezneme ji i v kulturních smrčínách a inverzních roklích. Vyhýbá se vápnatým substrátům, a co se týká nadmořské výšky, vyskytuje se od nížin až po subalpínské pásmo (do 1600 až 1800 m n. m.). Žebrovice různolistá není chráněna zákonem, ale patří mezi vzácnější druhy naší flóry (C4a), kterému je nutné věnovat další pozornost. V paseckých lesích ji nalezneme spíše ve vyšších polohách – např. cestou ke „Spálené hájence“ nebo k Bílé skále.

Marie Ráčková

vyráběl, byli na příklad Rudolf Soukup, „Rudla Zahajskej“ z Havírny, Běďa Kučerů od Zajíců za Vrškem nebo Jarka Štěpánek od Karlů. Jedny byly krásnější než ty druhé, někteří výrobci měli na nich svoji značku. Hrábí nebylo nikdy dost, zvláště když měla rodina hodně dětí. Pracovalo se s nimi celý rok. Na jaře se uhrabovaly louky, aby se očistily od kamení, které jako kdyby přes zimu na louce vyskákalo, v létě při sušení, na podzim při shrabování listů na podestýlání dobytka a každý den při děláni krmení.

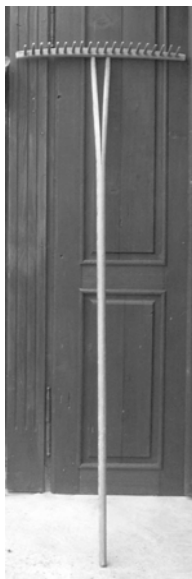
Velké množství dobových fotografií, zachycujících Pasečáky při práci na lukách a polích, nás vrací do doby před sto lety, do doby, kdy každá chalupa měla alespoň malé poličko, kde se pěstovaly hlavně brambory a zelí. Kdo měl větší pole, zasel i trochu žita nebo ovsu. Pole plná kamení, jak ukazují mnohá místní pojmenování, jako Na Skále, Na Dolení skále, Pod Skálou, Lámanina, Ve Skále, Ve Skalí (V Kamení), nikoho uživit nemohla. O mnohaletém boji s kamenem svědčí veliké hromady sesbíraného kamení, mnohde již zarostlé v lesích. S nastoupivšími moderními stroji zmizela ruční práce, zmizela dřina, ale s ní i čisté, pečlivě kosou posekané kvetoucí louky, utichl nenapodobitelně kouzelný ranní koncert hospodářů naklepávajících kosu.

Přijďte se na výstavu podívat! Potěší Vás. Mladí zde najdou poučení, staří ožijí své vzpomínky.

Kapradiny pasecké přírody - žebrovice různolistá

Příloha: Vyobrazení žebrovice různolisté ze čtvrtého svazku Názorné květeny zemí koruny české z pera Františka Polívky (Olomouc, 1902).

Další z miniserií o rostlinách pasecké přírody bude věnována kapradinám. Na začátek se sluší tuto zajímavou skupinu rostlin představit. Přestože nás kapradiny, mezi jinými rostlinami s krásnými barevnými květy, možná nezaujmu svým vzhledem, stojí za pozornost, a to například kvůli svému stáří. Kapradiny vznikly již v prvohorách, kdy také měly svůj největší rozvoj. Dorůstaly stromových rozměrů a v posledních obdobích prvohor tvořily významnou část tehdejších lesů. Během druhohor a třetihor docházelo spíše k jejich vymírání, takže dnešní kapradiny jsou jen zlomkem z bývalého hojného rozšíření těchto rostlin a stromovité kapradiny můžeme dnes nalézt jen v tropických oblastech. Pokud po-

Hajna, v jiných zápisech této ústní tradice je také uvedeno jméno Ka V pamětní knize „Lokálie pasecké“ je připomínán snad tentýž Adam Hajna, který odkázal roku 1820 ve své závěti 500 zlatých na pořízení nového obrazu na hlavní oltář paseckého kostela. Josef Šimůnek sen. byl skutečně 12. III. 1793 jmenován prvním řádným učitelem v Pasekách. Bylo by zapotřebí pečlivého studia matrik, abychom zjistili příbuzenský vztah Adama (Václava ?) Hajny a Josefa Šimůnka sen. Dle ne zcela jasných poznámek pana Miloslava Štěpánka byla Šimůnkova matka i manželka Hajnova z domu č. 166 („u Polívků“) – byly sestry? Na označení „u Polívků“ dodnes připomíná „Polívkův kříž“, dnes osamělý v polích; původně kolem vedla významná komunikace mezi brodem (později mostem) přes Jizeru a „Čermákovými Rovněmi“ – kde navazovala na „starou silnici“ a také dále pokračovala k rejdičkému pivovaru. K „Polívkovu kříži“ se vztahuje ústní podání (vyprávěl mi to pan Stanislav Schovánek), že v těchto místech se uvažovalo o stavbě kostela a založení hřbitova. Komisi se však nezdálo místo vhodné s ohledem na obtížné tlení mrtvol v těžké a vlhké půdě. V citovaném dokumentu se uvádí, že Šimůnek se narodil v Pasekách – pokud jeho matka odtud pocházela, není to zcela vyloučeno. Josef Šimůnek sen. vyučoval zpočátku v domě č. 90 a jeho služné obnášelo v roce 1824 (včetně sobotálesu a štolý) 254 zl. a 44 kr. stříbra. Jako školní pomocník u něho sloužil Dominik Janouš (z Pasek ?). Nevím, zda se jedná o téhož Dominika Janouše, který v letech 1861 – 1872 (kdy byl dán na odpočinek), byl třetím paseckým učitelem. Josef Šimůnek sen. měl syna Josefa (1799 – 1861) a dvě dcery – Kateřinu a Rosalii. Kateřina se provdala za Věnceslava Metelku; Rosalie za Josefa Čermáka ze Sklenařic -Rovně. Po svém strýci zdědil usedlost č. 90 a zřejmě také č. 89. Na pasecké poměry se jedná o poměrně velká hospodářství, č. 89 – 9,08 hektarů; č. 90 – 8,36 hektarů. Vznikem pasecké farnosti a založením školy nepochybně vzrostl kulturní život v Pasekách již tím, že učitelé měli tehdy také na starosti kostelní hudbu. Josef Šimůnek sen. zemřel 24. září 1827. Dne 3. prosince 1827 obdržel jeho syn Josef Šimůnek (junior) od „slavného gubernia“ ustavení za učitele v Pasekách. Postupně vyučování bylo přeloženo do domu č. 139 („Na Bartolomě“) a nakonec do domu č. 2 („Na Zvonici“). Majiteli této usedlosti byli v té době nejméně po dvě generace příslušníci mlynářského rodu Schovánků. Po dlouhých průtazích, způsobených především nedostatkem financí, byla konečně 9. srpna 1846 slavnostně vysvěcena nová samostatná školní budova - ve své původní podobě jednotřídní. Za učitelování Josefa Šimůnka juniora sloužilo jako školní pomocníci (podučitelé) celkem šest adeptů učitelské služby, z nichž nehynoucí paměti si vydobyl Věnceslav

Metelka, rodem ze Sklenařic. Ten jako učitelský pomocník sloužil od roku 1831 celých 17 let; nakonec se rozhodl pro sedlačinu ve zmíněném domě č. 89 a instrumentářství (jak se sám označoval) a také se zabýval výrobou rtuťových tlakoměrů; kterážto výroba se v rodině, na rozdíl od houslařiny, zachovala až po Stanislava Metelku. Oba Šimůnkové, otec a syn, se rádi věnovali dobré hudbě, o čemž dodnes svědčí opisy skladeb významných autorů, uchované v hudebním archivu kůru paseckého kostela. Josef Šimůnek jun. měl manželku Karolinu, která pocházela z domu č. 95 („U Sklenářů“). Ta zemřela již roku 1855; její manžel ji na věčnost následoval 15. března 1861. Protože manželství bylo bezdětné, odkázal ve své poslední vůli Josef Šimůnek usedlost č. 90 obci Paseky. To se přirozeně nelíbilo ostatním příbuzným, kterým se znění závěti podařilo zpochybnit. Tak na obec Paseky přešlo vlastnictví usedlosti č. 90 až po několika generacích v osmdesátých letech 20. století, po nešťastném osudu posledních majitelů – sourozenců, tak jak to před více než sto lety ustanovil ve své závěti Josef Šimůnek jun. Pomník postavený nad hrobem Josefa Šimůnka jun. se v celkem neporušené podobě dochoval na paseckém hřbitově až do doby kolem r. 1960, kdy snad účinkem povětrnosti, snad záměrně (?) byl poničen. Do té doby na pískovcovém podstavci litinového kříže s tělem Ukřižovaného bylo možno za tabulkou skla přečíst vyzlacený nápis: Zde v Pánu odpočívá Josef Šimůnek, učitel v Pasekách a jeho manželka Karolina. Zbytky podstavce si po čase pro sebe jako náhrobek s novým křížem zrestaurovala akademická sochařka Marie Učíková.

Připomenutý dokument je podepsán na levé straně prvním paseckým duchovním, tehdy ještě lokalistou, Raymundem Kašparem. Ze způsobu podpisu je zřejmé, že Raymund je jeho křestní jméno. Na pravé straně jsou podpisy: Jiří Kučera, rychtář Pasek a Eliáš Zajdl, konšel. Dále jsou zde podepsáni (pokud správně čtu) Adam Hajna, soused a Adam Soukup. Pátý nečitelný podpis.

Uprostřed mezi podpisy je pečeť z červeného vosku s otiskem pečetidla (otisk je poněkud poničen, nebo, lépe, nebyl zřejmě od počátku zcela zdařilý) s nápisem Makov a (Passek ? – poničeno) po zkratkách, které mi nejsou zcela zřejmé. Je tam Q (?) a S (patrně zkratka latinského sigillum - pečeť). Uprostřed pečeti je obrázek vah a meče jako obecný symbol práva a spravedlnosti. O tomto pečetidlu (snad skleněném ?) se zmiňují zápisy z konce 19. století. Dodatečná poznámka někdy z období první republiky u jednoho takového zápisu tvrdí, že pečeť má v úschově pan Pavel Nesvadba, odborný učitel ve Vysokém. Pečeť, později razítko, se v průběhu let poněkud změnilo. Vynechán byl Makov a symboly byly doplněny na váhy za zkráceným mečem a žezlem v zeleném (vavřínovém?) věnci. Tak Vysvědčení zachovalosti vydané v *Pasekách* 16. listopadu 1890 nese otisk razítka

Se zrušením svatodušního pondělí tyto svátky zmizely jen u nás, nikoliv v jiných zemích (Rakousko, Německo, Francie, Švýcarsko, Nizozemí, Dánsko, Belgie, Norsko, Maďarsko, Rumunsko, Řecko).

Co si o svém pondělním svatodušním hudebním zážitku napsal náš Věnceslav Metelka ve svém deníku 30. května 1844:

„V pondělí svatodušní jsem byl v Jablonci. Šel jsem na chor a proč bych nešel, vždyť umím hodně hrát - jen karty ne, ostatně to projde. Dali mě k primu, já hrál, a kdo tam hodně hrá, to to mrzí kantora, ten dělej co dělej musí ho zahanbit. Jsme asi v polovině Offertorium, přiskočí ke mně, chytí mě za rameno. Jste napřed! Napřed jste, tak to není! Tu hanbu před lidmi mi udělal. Privil jsem zlostně, musí tu být chyba! Není, odušil. Pravím na to: hrom by do mě musil uhodit, abych to nevyhrál. Mně se zdálo, že z kůže vyskočím. Pevně jsem u sebe uzavřel, v Jablonci ani jedinou notu že víc nevezmu na choru, leč by byl jiný kantor. Blažený člověk, kdo nikam nevyhází a neplete se do ničeho, ujde pochvale i haně.“

Svatováclavský sbor v Pasekách slavil nedělní svátek Seslání Ducha Svatého v letošním roce již po třicáté. Poutníci věrní našemu sboru slyšeli Mši T. L. Grossiho Viadany, Ave verum C. Saint-Saëns, Ave Maria O. A. Tichého a Žalm 150 Césara Francka.

Sedlačina – pěkná dřina

je název nové výstavy v Památníku zapadlých vlastenců. Do malé přízemní výstavní místnosti Krkonošského muzea nás láká vůně sena, podle silné vůně to bude spíš votava, která je na malém žebříňáčku. Velký žebříňák by se sem nevešel, ale najdeme tu po paseckých hospodářích celou řadu pracovních nástrojů, bez kterých by seno nevysušili, hnůj nevyvezli, brambory nezasázeli, oves či žito nezaseli a nesklidili. Často si je vyráběli sami, mnohé zhotovovali místní řemeslníci. Dnes je někteří lidé uchovávají jako památku na doby dávné, kdy s nimi pracovali jejich prarodiče. Dost je těch, které dnes mrzí, že je bez přemýšlení dali ohni. Kortouč možná ještě někde najdeme, korčák už stěží. A jaký je mezi nimi rozdíl, to ti mladší už dnes nevědí. Možná, že by se mnohá dnes už zapomenutá pojmenování mohla u vystavovaných exponátů uvést. Vystavované předměty jsou z paseckých chalup. Starší pasečtí návštěvníci by jistě uvítali, kdyby byla uvedena jména výrobců, mají ještě mnohé z nich ve své paměti. Třeba pasecké hrábě nám záviděli daleko široko. Z posledních, kdo v Pasekách hrábě

Planýrky, v části cesty zvané „Ševcovská ulička“. V sedmi chalupách za sebou pracovali ševci. Tatínek Věry byl jedním z nich.

Na svatojánskou postýlku jsem se zeptal i osmdesátileté Elišky ze Skály. Společně s bratrem Vlastíkem stavěli postýlky již před válkou a během ní. Maminka na to velice dbala. Každý měl svoji postýlku. Jejich světlice byla veliká, nemuseli postýlku strojit pod stolem. Dělal ji s chutí a těšili se na dárek - na svatojánský chleba. Rádi na ta léta vzpomínají. V knize vyprávěnek z Podkrkonoší „Co my toho prožili“, která vyšla v konci loňského roku, Eliška říká, že tuto hezkou tradici udržovali i u svých dětí.

Svatojánská postýlka,
kterou v roce 2012 postavila paní Bariaková
pro knihu J. Bachmannové
„Co my toho prožili“
/Vyprávěnky z Podkrkonoší I/

JW

Svatodušní svátky?

Mají ještě komu co říct? V naší zemi zmizely z kalendářů. Zůstaly jen vánoční a velikonoční svátky. O zrušení svatodušních svátků, svatodušního pondělí se u nás postaral komunistický režim. Zbyla jen neděle Seslání Ducha Svatého neboli Hod Boží svatodušní, svátek, o kterém vědí a který dnes slaví jen křesťané.

Svátek Seslání Ducha svatého je velmi starý. Je to svátek pohyblivý, slavil se padesátý den po Velikonocích a připomínal den, kdy Mojžíš na hoře Sinaj obdržel Desatero. Tak se slavil již ve 3. století. Ve 4. století došlo k připodobení ke svátkům velikonočním, byl připojen další den - svatodušní pondělí. Neděle byla vždy velkým církevním svátkem, v pondělí, podobně jako o velikonočním pondělí, převažovaly různé lidové obyčeje. Konaly se na příklad slavné jízdy králů, jak se dodnes uchovávají u nás na Slovácku. Na Šumavě se o letnicích (svatodušních svátcích) konávaly závody na koních.

(pečeť) s označením „Obec Paseka“ – uprostřed s doplněnými symboly. Podepsán starosta Josef Štěpánek. Pracovní knížka vydaná 13. ledna 1913 nese razítko „Obecní úřad v Pasekách“ se zmíněnými symboly a podpis starosty Josefa Metelky. Makov je připomenut v berní rule roku 1654. Také je uváděn v Urbáři panství Semily z roku 1687 při popisu lesů panství následovně: „Tyto lesy jdou podél řeky Jizery nepřetržitě až do vsi Mohlic neb Makova“ Poněkud opomíjena je v uvedených zápisech Havírna, která zřejmě vznikla nejpozději počátkem 17. století díky intenzivní hornické činnosti na Rokytnicku, kdy celá oblast (1623 – 1634) byla součástí Frýdlandského vévodství v majetku Albrechta z Valdštejna a kdy podle těžko srozumitelných německých dokumentů z tohoto období se ruda těžila i na pravém břehu Jizery. Hornická činnost byla několikrát obnovena a vždy zanikla na nízkou rentabilitu. Lidové podání ale tvrdilo, že doly byly opuštěny v důsledku důlního neštěstí. Tuto verzi převzal do svého Popisu království Českého i Johann Gottfried Sommer. V soupisu „desátků“ vysocké fary jsou k roku 1718 v Makově uváděni 4 rolníci; v Pasekách 9 rolníků a 8 domkářů v Havírně 24 domkářů. U Havírny je připomenuto, že 15 jich neplatí a měli by! Na jiném místě těchto záznamů si posteskl pan farář, že především z Pasek jsou dlužní obilí. To ale vzápětí omlouvá špatnou úrodností polí a skutečností, že některé roky obilí v Pasekách ani nedozraje.

Ladislav Burgert

Schovánkův mlýn

je poslední z paseckých pěti mlýnů, památná budova, která upoutává svou krásou. V minulém roce prošla důležitými opravami, určitě jí nehrozí tragický osud havírenského mlýna. Mlýnu zůstalo z dob, kdy měly Paseky více mlýnů a mnoho obyvatel stejného jména, pojmenování „Schovánkův mlýn“. To podle mlynáře Josefa Schovánka, který, když přišel při povodni o mlýn na Jizeře pod Vodníkovou skálou, se rozhodl postavit nový mlýn na Makovském potoce. Bylo to někdy na začátku 19. století.

Ke starému mlýnu na Jizeře se vztahují vyprávění o vodníkovci. Ta zaznamenal ve svých „Pamětech obce Pasecké“ pan Hynek Jón, syn mlynáře Ignáce Johna v „Čermákově mlýně“ (čp.80) na dolním toku Makovského potoka.

„Starý mlynář nám vypravoval o vodníkovci, jak jezdil po vodě v zeleném kabátku a s červenou čepičkou, přitom bouchal bičem. Jeho domov byl pod Vodníkovou skálou. Můj dědeček vypravoval o hastrmanovi, který byl někde pod koly ubytovanéj a dělal samou neplechu, chytal za paleční kolo, brzdil ho anebo zastavoval vodu na žlabě a zarážel mlejnu a podobné taškařiny. Přemýšleli, jak by

se ho zbavili. Chodíval na pobyt k mládkovi, který při mletí dělával palce do kola. Vždycky mu kapala voda ze šosu a dělal tam louže. Jednou, když k němu přišel, řekl mu, aby podržel palec ve svěráku, a přitom rychle svěrák sevřel. Hastrmanovy prsty dostal do svěráku, stiskal je pořád čím dál tím víc a hastrman prosil a křičel. Mládek né a né, leda za jednou podmínkou, když se vystěhuje ze mlýna. Konečně hastrman svolil a mládek ho z toho svěráku pustil. Ten se vystěhoval se ženou i dětmi neznámo kam. A od té doby byl ve mlýně svatý pokoj.“

Svatojánská postýlka

Janové, kteří slaví svůj svátek 24. června, na den zasvěcený sv. Janu Křtiteli, sotva už vědí, co je to svatojánská postýlka. Málokterý Jan asi dnes vůbec ví, kdo byl Jan Křtitel. Jinak tomu bylo dříve, ještě v první polovině minulého století. Svátek Jana Křtitele, zvěstovatele Mesiáše, patří stále mezi největší církevní svátky již od roku 506. Je to dokonce jediný svátek církevního roku kromě P.Marie, kdy se slaví narození světce. Svátek připadá na dobu letního slunovratu. V předkřesťanských dobách byl oslavou nastávajícího léta. Podle pohanských představ vyvěraly na povrch magické síly země. Odtud řada pověr a zvyků, které souvisely s tímto svátkem v pohanských dobách a které se přenesly i do křesťanského prostředí. Bylo to na příklad pálení ohňů. Mládež se bavila přeskakováním plamenů a vymýšlela si různá říkadla, zatímco ti starší sbírali v předvečer svátku různé rostliny, kterým byla v tento den připisována zvláštní síla. Koření prý mělo nejvíc léčivosti. Podle zářícího kapradí v lesích se daly dokonce nalézt ukryté poklady.

Zvyk pálení ohňů přešel i do křesťanství. Ohně se pálily v předvečer svátku sv. Jana Křtitele jako „svatojánské ohně“. Zatímco tento zvyk byl v Čechách dosti rozšířen, nová byla tradice stavění „svatojánských postýlek“. Vznikla pravděpodobně na severu Čech. Na Vysocku byla velmi oblíbená.

I v Pasekách žijí ještě ti, kteří rádi vzpomínají na chvíle svého dětství, kdy postýlky stavěli. Velice ochotně o tom vyprávěla paní Věra Bariaková.

Kdy jste poprvé stavěla svatojánskou postýlku?

Bylo to hned po válce, pak ještě několik dalších let. První postýlku dělala maminka. Já jsem jenom trhala a nosila květiny.

Jak taková postýlka u vás vypadala a kde byla? Já s bratrem jsme ji stavěli pod stolem.

U nás ne, nahoře, tam byla komora, na podlahu se daly tři prkýnka a na ně ty kytky. A na květiny se pokládaly svaté obrázky.

Někde prý neměl chybět obrázek svatého Jana Křtitele, pro něho byla vlastně postýlka postavena, aby se na ní vyspal a zanechal tu dětem dáreček. Maminka vám vysvětlila, kdo to byl Jan Křtitel?

Tak to ne. Nepamatuju se. Stejně bych tomu asi moc nerozuměla. Věděla jsem, že je to dobrý pán, který nám přinese něco dobrého.

A bylo to tak?

No jestli jste věděl vo cukráři Jandoj, bydlel kousek od nás, Na Kopci, v tom prvním baráčku, ten pek dorty a moc dobrý, a tak tam bejval dort většinou.

Cukroví ne? A co takhle svatojánský chleba?

Cukroví ne. Svatojánský chleba u nás nikdy nebyl.

Ten jsme dostávali my, měli jsme ho rádi. Pro nás měl kouzlo jižních dálek, ty podivné široké tmavohnědé lusky s tvrdými hladkými semeny. Prodávali ho v krámě za kostelem. Těmi lusky se snad živil Jan Křtitel, proto se nazývají svatojánským chlebem.

Slejhávala jsem vo tom.

Nechávali jste postýlku několik dní?

Jo, pár dní určitě.

Kdo ví, jak stará je tradice stavění postýlek? Určitě vaše maminka poznala postýlku ve svém dětství. Nenapadla i vás myšlenka na zachování této tradice, a předat ji dál?

Samozřejmě. Jo, to jsem postýlku dála asi dvakrát, když byly Milanovy holky malé. Kytičky si natrhaly samy a ráno tam taky měly dáreček, jo. Udála jsem to pro ně, aby věděly taky, co to je, rády na to vzpomínají. Janiny děti to neviděly, protože na ten svátek u mě nikdy nebyly.

Víte o někom jiném, kdo tady někde ve vaší blízkosti postýlku stavěl?

Myslím, že Eliška ze Skály.

Se svatojánskou nocí bývaly spojovány i jiné zvyky. Třeba svatojánské ohně. Nevím, že by se tento zvyk objevil v Pasekách.

To taky nevím.

Starší lidé taky prý chodili o svatojánské noci trhat různé léčivé byliny, připisovali jim kouzelnou moc. Slyšela jste o někom takovém v Pasekách?

To ne. O svatojánských ohních vím jen z Babičky Boženy Němcové.

A na svatojánské mušky –světlušky jste se jako děti chodily večer dívat?

Jo, to když tady byly holky, tak když se trochu setmělo, to jsme chodily.

Tolik o svatojánské postýlce vyprávěla paní Věra Bariaková z malého domku, stojícího na neuvěřitelně strmém svahu. Domek si postavili její rodiče u cesty